

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**B. Haymonis, Episcopi Ante DCCC. Circiter Annos
Halberstadensis, Historiae Ecclesiasticae, Sive De Rerum
Christianarum Memoria, Libri X**

Haimo <Halberstadensis>

Helmestadi[i], 1671

Liber IX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10968

D. HAYMONIS
HISTORIAE ECCLESIASTICAE

LIBER IX.

CAPVT I.

De Arrio, & ejus haeresi Arriana.

Sed his temporibus, commoda pace & quiete Ecclesiis reddita, alius persecutionis turbo invehitur. Etenim *Arrius* quidam, Alexandriae Presbyter, prava quaedam dogmatizat, & ab illa aeterna & ineffabili Dei patris substantia vel natura, filium conatur abscindere, dicens: *Non semper Deus Pater fuit, non semper fuit Dei verbum: sed fuit, quando Deus Pater non fuit. Dei autem verbum, ex non existentibus factum est. Existens enim Deus, non existentem ex non existente fecit. Quapropter fuit aliquando quando non fuit. Creatura enim & factura est Filius, neque similis est Patri secundum substantiam, neque verus est, neque vera sapientia ejus est, neque verum naturaliter ejus verbum est, sed unus quidem creaturarum & facturarum est. Abusively autem dicitur verbum & sapientia, factus & ipse, & existens in proprio Dei verbo, & in Dei sapientia, in qua omnia, & ipsum fecit Deus. Unde & convertibilis per naturam, sicut & universa rationalia. Peregrinum enim, & extraneum, & remotum est Verbum a paterna substantia, & invisibilis est filio pater, Non enim perfecte & integre filius novit patrem, neque eum perfecte videre potest. Nam nec suam substantiam novit Filius si-*

lius sicut est. Propter nos enim factus est, & nos per eum, tanquam per instrumentum, creavit Deus; & nequaquam substitisset, nisi nos Deus facere voluisset. Non ergo naturaliter est Dei filius, nec aliquam habet ad Deum proprietatem, quando etiam ipsum, naturæ mutabilis existentem, propter moderationem, diligentiam, & virtutem, non mutatum ad deterius, elegit Deus: cum etsi Paulus & Petrus ad hoc pervenissent, nihil Iesus posset ab horum filiatione differre. Hic ergo Arrii blasphemus error Ecclesiam conturbat, quæstio latius innotescit; quam Alexander Alexandrinus Episcopus, persequens Arrium, Zelo fidei innotescere facit. Sermo pervenit usque ad Principem Constantinum. Tunc ille ex sententia Sacerdotum apud urbem Niceam convocat Episcopale Concilium, ibique trecentis decem & octo Episcopis residentibus cæterisque honorabilibus personis, Philosophis ac Dialecticis, & opinatissimis quibuscunque Scholasticis, Arrium adesse jubet, ac de eius propositionibus & quæstionibus judicari. *Ex utraque Historia permutatum.*

C A P. II.

Commendatio errorum Arrii, & de Homoufion.

Tunc de fide ibidem subtiliter differitur, errorque Arrii condemnatur manifestis scripturarum dictionibus, quia & Deo filius naturaliter unigenitus est Verbum, virtus, sapientia solius patris, & Deus verus, Sicut Ioannes ait, *splendor gloria; & figura substantiæ Pa-*

tiae Patris. Verum post diuturnum multumque tractatum placet omnibus *Homouſion* ſcribi debere, id eſt, *ejuſdem cum patre ſubſtantiae* filium confiteri. Deſertur ad *Constantinum Sacerdotalis Concilii ſententia*, quam ille ut à Deo prolatam veneratur, & contradicentibus comminatur exilium. Exemplum autem ſententiae vel *Nicenae fidei* eſt huiusmodi.

C A P. III.

Nicena fides.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium viſibilem & inuiſibilem factorem. Et in unum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Filium Dei, natum ex patre unigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non factum, *homouſion* Patri, hoc eſt, *ejuſdem cum Patre ſubſtantiae*, per quem omnia facta ſunt, quae in caelo & quae in terris. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, de caelis deſcendit, & incarnatus eſt, homo factus. Paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in caelos: inde venturus iudicare vivos & mortuos. Dicentes autem: Erat aliquando, quando non erat, & antequam naſceretur; vel non erat, antequam fieret; aut quia ex non exſtantibus factus eſt, aut ex alia ſubſtantia, vel ſubſiſtentia; dicentes etiam aut convertibilem, aut mutabilem filium Dei, hos anathematizat *Catholica & Apoſtolica Eccleſia*. Hanc venerabilem fidem trecenti decem & octo Epifcopi amplexi ſunt, inter quos major adhuc numerus erat *Confefſorum Chriſti* &

M

ſti &

90 HAYMONIS HISTORIÆ
sti & Martyrum. Nam & *Iacobus* quidam Antiochiæ
Mygdoniæ, qui mortuos resuscitavit, vivos curavit, &
alia multa operatus est miracula; *Paulus* quoque *Neoca-*
saria, castri positi juxta Eufratem, qui ambas manus
habuerat ligatas, ignitoque ferro combustas, rabie *Li-*
cinii, *Pamilius* quoque Ægyptius, ex eorum numero
quos *Maximianus* dextris oculis effossis, & sinistro pol-
lice succiso, per metalla damnaverat, aderant ibi. Sed
& *Spiridion* Cyprius Episcopus ex eorum numero dici-
tur fuisse, vir unus ex ordine Prophetarum, qui pastor
ovium in Episcopatu permansit. Cujus hoc fertur fa-
ctum insigne, & omnibus seculis admirandum. Filiam
habuit, quæ cum ei bene administrasset, virgo defun-
cta est. Post obitum ejus venit quidam dicens, se ei
depositum commendasse. Rem gestam ignoraverat pa-
ter, perquisitum in tota domo quod poscebatur, nus-
quam in ventum est. Persistebat ille, qui commenda-
verat, & fletu & lacrymis perurgebat, comminans et-
iam sibi mortem, nisi depositum reciperet. Permotus
lacrymis ejus senex, ad sepulchrum filiæ properat, at-
que illam nomine clamitat suo. Tunc illa de sepul-
chro, *Quid vis*, ait, *pater?* *Commendatum*, inquit, *illius*
ubi posuisti? At illa locum designans, *Illic*, ait, *invenies*
defossam. Regressus domum suam, depositum, ubi filia
de sepulchro responderat, repertum, tradit reposcenti.
Sed & multa ejus referunt alia gesta. Hi & hujusmodi
reverendissimi viri sederunt apud Niceam.

HAY.

H A Y M O.

Vnde indubitanter credimus, prædictam ibidem Synodum, à Spiritu Sancto, quadam divinitus consideratione, congregatam fuisse; ut scilicet nobis posterioribus, ac diurnis vel modernis, daretur intelligi, firmum esse, ac Catholicum, quicquid ibi de Mysterio fidei promulgatum est. Quod quidem tam divini tamque spirituales viri locuti sunt, qui non erant similes nobis indignis & peccatoribus, qui propter injustitiam nostram in Scripturis sanctis fallere possumus & falli. Neque enim potuit Spiritus S. fallaciam proferre, per quos tanta & talia operabatur miracula. Igitur, Domino cooperante, & sermonem confirmante eorum sequentibus signis, quidam Episcopi, etiam in ipsa Synodo, & circa Synodum, virtutes aliquas & signa fecerunt. Nam cum ibi Philosophus quidam, in arte Dialectica insignis, objectis quæstionibus fidei nostræ occurreret, nec ab aliquo posset concludi: quidam ex confessoribus, simplicissimæ naturæ vir, & nihil aliud sciens, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum; paucis Philosopho insultanti concreditur, expositaque simplicitate fidei, quadam cum ineffabili pietate mox permutat, & efficit Christianum. Et tunc ostensum est Philosopho, quia regnum Dei non in sermone sed in virtute consistit.

Ex Tripartita Historia.

M 2

CAP.

Inventio Sanctæ Crucis.

Sed & *Alexander* Constantinopolitanus, vir admirandæ conversationis, cum quidam Philosophi cavarentur adversus Imperatorem, quod novam in Republica introduceret culturam & ipsi Alexandro opponere vellent de dogmate; in nomine Christi operatur virtutem, imperatque maximo eorum Philosopho tanta spiritus virtute, *ne loquatur*, ut una cum ejus sermone os illius penitus obstructum sit. Sed jam ad Historiam revertamur. Dictata Nicena fide, & tam ab ipso Imperatore, quam ab Episcopis communita, Eusebius, Nicomediæ Præsul, cum reliquis quatuor Episcopis, magis faventes Arrio, nolunt subscribere, verbum *substantialitatis* reprehendentes, dicentesque *consubstantiale* esse, quod ex aliquo est, aut ex partitione, aut decisione, aut plantatione. Ex plantatione quidem sicut ex radice germen; ex decisione vero, ut ex patre filius; ex partitione autem, sicut ex massa aurea, annuli aurei duo, vel tres. Sed secundum nullum horum, inquit, est filius Dei consubstantialis Patri, propterea ergo in fide substantialitatis, consentiendum non est. Hos igitur damnat universalis Synodus cum Imperatore, & relegat exilio cum Arrio, & sectatoribus ejus. Per idem tempus Crux Domini ab *Helena* Constantini matre, religiosa fœmina, reperitur, ubi quondam antiqui persecutores in

res in loco sepulchri simulachrum Veneris colloca-
verant, ut si quis ibi Christum vellet adorare, Vene-
rem potius adorare videretur. Invenitur & illic ti-
tulus à Pilato conscriptus; sed & aliæ quoque Cru-
ces. Tribus igitur crucibus repertis, *Macarius* ejusdem
loci Episcopus, defixis in terra genibus, cum Regina
Deum suppliciter deprecatur, ut quæ illarum crux
ad Dominicam gloriam fuerit, innoscat. Tunc ad-
hibitis duabus seminecis cujusdam matronæ corpo-
ri, nihil operantur, adhibet tertiam; & mox exsur-
gens mulier, magnificat Deum. Percepto itaque evi-
denti indicio, Regina templum mirificum in eo loco,
ubi Crucem repererat, statuit; clavos quoque quibus
corpus Dominicum fuerat affixum, portat ad filium.
Ex quibus ille frenos & galeam aptat ad usum bel-
li, adimplens Zachariæ prophetiam dicentis; *Et erit,*
quod in freno est, sanctum Domino omnipotenti. Ligni vero
salutaris partem defert filio, partem sibi reponit. *So-
zomenus in Tripartita historia.*

CAP. V.

Revocatio Arrii.

DE hoc ligno Sibylla dixit apud Paganos; *O ter bea-
tum lignum, in quo Deus affixus est.* Præterea prædicti
Imperatoris mater octogesimo ætatis suæ anno de-
cedit, multa filio pietatis mandata derelinquens.
Quæ mox ille postponens, seductus à sorore sua Con-
stantia, & multis precibus ab ea interpellatus, Arri-

um de exilio revocari jubet, & mitti ad Episcopos, qui tunc forte Hierosolymis ad dedicationem ecclesiæ conveniant, fidemque ejus probari. Tunc ille fidem scripsit quæ quidem sensum nostrum, & verba nostræ continere professionem videretur. *Socrates in Tripartita historia.*

C A P. VI.

De probrosa morte Arrii.

Imperator autem adhuc de *Arrio* experiri volens, eum revocat ad palatium. Qui percunctatus de fide Nicenâ, fide subscribit, & præstat juramentum, quodammodo jusjurandum arte deludens, ferturque scriptam sectam suam habuisse in charta, quam sub ala ferebat, unde vere jurare se credidit dicens: *Se sic sapere, sicut scripsisset.* Credens ergo Imperator, suscipi eum ab *Alexandro* Constantinopolitano Episcopo in communionem jubet. Quo renuente adhuc propter infamiam, & suspicionem hæresis devitante, jubet Constantinopoli Synodum congregari. Ante vero primum Concilii diem constitutum, prosternens se *Alexander* sub Altari, tota nocta clamat ad Dominum, dicens: *Judica Domine inter Eusebii minas, & Arrii jura.* Quo valde supplicante, præsumptionem *Arrii* & juramentum mendax, mox vindicta Dei persequitur. Etenim cum in crastinum matutinum ad ecclesiam properaret, Episcoporum & populorum frequentia constipatus, humanæ necessitatis causa ad secessum declinat, ibique cum sederet, inte-

stina

stina ejus atque omnia viscera in secessum cuniculorum defluxere. Tunc *Eusebius* Nicomediae cum cæteris Arrianis confunditur, nec propter causam Arrianum dogma confunditur, sed ad tempus occultatur.

C A P. VII.

De baptismo Constantini Imperatoris, & ejus morte.

Interea Constantinus Imperator, cum in Nicomedia degeret, languore gravatus, in extremis baptifatur. Distulerat enim usque ad illud tempus, in *Jordane* hoc promereri desiderans; Qui condito testamento, & tribus filiis hæredibus constitutis, primo scilicet *Constantino* in Hesperia, secundo vero scilicet *Constantio* in Oriente; juniore scilicet *Constante* Cæsare ordinato, & in partibus Occidentis, post quinquagesimum quintum ætatis suæ annum, vivendi finem facit, revocato prius Magno *Athanasio* in Alexandriam, propter persecutionem Arrianorum exulante. Igitur Christianissimo Imperatore defuncto, Arrianum iterum dogma repullulat. *Constantius* Imperator seductus ab hæreticis in eundem errorem devolvitur, & Magnum *Athanasium*, veritatem edocentem, condemnat. In cujus persecutionem postmodum graviter conspirantibus hæreticis, & uulta crimina intendentibus, universus orbis conjuravit, & commoti sunt Principes terræ, gentes, regna, exercitus cojerunt adversus eum. In cujus damnationem, cum apud *Mediolanum* congregati subscribere cogentur Episcopi, quibusdam eorum deceptis, *Pictaviensis*

vientis minime consentit *Hilarius*. Vnde & cum quibusdam aliis Episcopis traditur exilio. Inde apud *Ariminum* Synodus ab hæreticis congregatur. Ibi *Homouision*, quasi ignotum sermonem, & à Scripturis alienum, à fidei expositione decernunt, firmantes sibi sermonem nequam, & dicentes Soli Christo oportere credi, & non *Homouision* confirmari.

CAP. IIX.

Liberius Papa traditur in exilium.

Igitur *Liberius* Papa traditur in exilium, & *Felix* Diaconus ejus, in locum ejus subrogatur ab hæreticis. Hierosolymis *Cyrillus Maximo* in Episcopatu succedit, aliquando in fide varians, aliquando in communione.

CAP. IX.

De Iuliano Apostata.

Per idem tempus *Constantius* Imperator vivendi finem facit; *Iulianus* vero succedit in regnum, bono usus principio & malo fine. Nam primo Clericus & Philosophus insignis, postmodum ad Idola convertitur. Et primo quidem pacificus relaxat Episcopos de exiliis, & benigne agit adversus nostros: Deinde persequitur & infert supplicia. Hic in odium Christi Judæis permittit reparare templum Hierosolymis. Qui ex omnibus provinciis collecti, nova templi fundamenta jaciunt, quæ subito terræ motu corruunt divinitus, saxis ingentibus longe lateque dispersis. Et ne hoc casu crederetur factum, sequenti nocte in vestimen-

stimentis cunctorum Crucis apparuit signum. Quo attoniti miraculo, plurimi Christo crediderunt. Hic etiam *Iulianus* ad cumulum nequitiae contra Deum, insigne Christi simulachrum, quod apud Cæsaream mulier à sanguinis liberata profluvio collocaverat, satis impudenter deponit, suamque eodem loco collocat Imaginem, quæ igne de cælo cadente postmodum fulminata est. Caput cum cervice una parte in terram est dejectum, reliqua pars hætenus ad iudicium fulminis reservatur. Tunc vero Pagani imaginem Christi confregerunt, quam postmodum Christiani recolligentes, recondiderunt in ecclesia. *Ex Concilio apud Alexandriam.*

C A P. X.

Concilium Alexandrinum de Spiritu Sancto.

Interea congregatis apud Alexandriam paucis numero Confessoribus, licet fidei merito multis, ad sedandas hæreticorum procellas, tractatur, quibusdam eorum ad rigorem ecclesiæ dicentibus, non debere eos recipi in sacerdotium, qui se utcumque contagione hæretica maculaverant: aliis vero ad compassionem promulgantibus, non debere negari aditum, ab inveterato errore perfidiæ redeuntibus. Ad datur quoque in illo Concilii decreto plenior de Spiritu Sancto disputatio, ut ejusdem substantiæ ac Deitatis, cujus pater & filius, crederetur, nec quicquam prorsus in Trinitate aut creatum, aut inferius poste-

N

riusve

riusve diceretur. Sed de differentia substantiarum & subsistentiarum sermo eis per Scripturas motus est, quas Græci *Usias* & *hypostaseis* vocant. Quidam dicebant, substantiam & subsistentiam unum videri, & quia tres substantias non dicimus in Deo, nec tres subsistentias dicere debeamus. Alii vero, quibus longe aliud substantia quam subsistentia videbatur, dicebant, quod *substantia* ipsam rei alicujus naturam rationemque, qua constet, designet: *subsistentia* autem, uniuscujusque personæ, hoc ipsum quod extat & subsistit, ostendat.

C A P. XI.

Hæresis Sabellii.

Ideoque propter Sabellii hæresin, confundentis personas, & dicentis, *quia idem Deus, quando vult, Pater est, quando vult, Spiritus sanctus*, tres subsistentias esse confitendas, quod quasi tres subsistentes personas signare viderentur; ne suspicionem daremus, tanquam illius fidei sectatores, qui Trinitatem in nominibus tantum, & non in rebus ac subsistentiis confitentur. Sed & de incarnatione Domini comprehensum est, quia corpus quod susceperat Dominus, neque sine sensu, neque sine anima suscepisset. Quibus caute moderateque compositis, soluto concilio, *Eusebius* vir illustris, potens in verbo doctrinæ, *Orientem* circumcivit atque *Italiam*, & illius circumferens decreta, singulas quasque ecclesias ad sanitatem rectæ fidei revocat,

vocat, idem moliente Pictaviensi Episcopo, *Hilario*, viro natura leni, & erudito, & commodissimo ad persuadendum, cujus multa exstant opuscula, & libri nobiliter editi, contra versutias hæreticorum. Interea Iulianus Imperator contra Persas pugnaturus, litat Apollini, poscens responsa, nec suscipit. Percunctati Dæmones de causa silentii, ajunt, sepulchrum *Babyle* martyris prope positum impedire. Tunc ille venire *Galileos* (hoc enim nomine nostros solitus erat appellare) & auferre sepulchrum martyris jubet. Conveniuntque nostri, psallentes cum exultatione illud Psalmistæ in auribus prophani principis: *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui confidunt in simulachris suis.* Vnde ille ad iracundiam permotus, Christianos incarcerat, & infert martyria, comminatus majora tormenta post belli victoriam. Hoc eo cogitante, res vertitur in contrarium. Nam profectus quidem est, sed reditus nullus fuit, ibique, incertum suorum, an hostium jaculo confoditur. Fertur autem, quia dum fuisset vulneratus, mox sanguine suo compleverit manum, & in aërem projecerit, dicens: *Galilæe vicisti; & in eo ipso confessus est cum blasphemia victoriam.*

